

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

“TAFAKKUR VA TALQIN”

MAVZUSIDAGI

**RESPUBLIKA MIQYOSIDAGI
ILMIY-AMALIY ANJUMAN TO‘PLAMI
(I QISM)**

BUXORO 2022 yil, 23 may

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM
VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

MAGISTRATURA BO‘LIMI

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

mavzusida

**Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman
to‘plami
(1-qism)**

2022-yil, 23-may

Tahrir hay'ati:

O.X.Xamidov	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
R.G'.Jumayev	- Siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori, (PhD), dotsent
A.A. Turayev	- Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
D.R. Djurayev	- Fizika-matematika fanlari doktori, professor
S.Q. Qaxxorov	- Pedagogika fanlari doktori, professor
M.Y. Ergashov	- Kimyo fanlari nomzodi, professor
S. Bo'riyev	- Biologiya fanlari doktori, professor
B.N.Navro'z-zoda	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
D.S. O'rayeva	- Filologiya fanlari doktori, professor
T.H.Rasulov	Fizika-matematika fanlari doktori, (DSc)
SH.SH.Olimov	- Pedagogika fanlari doktori, professor
A.R.Hamroyev	- Pedagogika fanlari doktori, (DSc) dotsent
M.B.Ahmedova	- Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, (PhD), dotsent

Mas'ul muharrir:

A.A. Turayev – magistratura bo'limi boshlig'i f.-m.f.f.d., (PhD) dotsent

Musahhih:

S.B.Shamsiddinova – bosh muharrir

T.Sh.Ergashev – dekan muovini

D.R.Rahmatova – magistratura bo'limi uslubshunosi

O.G'.To'rayev –birinchi bosqich tayanch doktorant

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-yanvardagi Oliy majlisga yo'llagan murojatnomasi va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2020 yil 7- fevraldagi 56-F-son farmoyishiga hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021 yil 4-maydagi № 3/19-04/05-26 son xatiga asosan ushbu Respublika ilmiy-amaliy anjuman tashkil etildi. To'plamda iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning ilmiy izlanishlari, tajriba almashish, sohalarda amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilish va bu boradagi takliflarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy-amaliy va uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma'lumotlar hamda bildirilgan fikr va mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

landshaftlarining mahalliy suv resurslari (Buxoro viloyati misolida)” mavzusida ilmiy-amaliy loyiha asosida davlat granti bajarilgan(2,3,4).

Qayd qilish joizki, tabiiy resurslardan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan har qanday tadqiqotlar ekologik tamoyillarga asoslanib, bajarilishi, tabiiy resurslarni esa landshaftlar doirasida baholash va eng avvalo mintaq, viloyatlarning tipologik landshaft xaritalarini tuzishni tuzish, bu xaritalar resurslarni baholashda hududiy asos vazifasini o'taydi (2,3). Landshaft haqidagi ta'limot esa landshaftlarning resurs imkoniyatlarini baholashda metodologik poydevor bo'lib qoladi.

Adabiyotlar:

1. Зокиров Ш.С. Тошов Х.Р. Ландшафтшунослик. Тошкент. Дзайн Пресс. 2013. 170 б.
2. Назаров И.Қ, Тошев Х.Р. Ландшафтлар ресурсшунослиги: муаммолар ва таклифлар. Ўзбекистон география жамияти ахбороти. 23-жилд Тошкент, 2003 й, 18-19-бетлар.
3. Тошов Х.Р. Чўл ландшафтлари ва уларнинг агроимкониятла ридан самарали фойдаланиш (Бухоро вилояти мисолида). Автореферат. Т., 2008. 24 б.
4. Ҳалимова Г.С. Паст тоғлар сув ресурслари шаклланишининг табиий географик омиллари ва улардан самарали фойдаланиш масалалари (Кулжуктов тизмаси мисолида). Автореферат. Т., 2020. 24 б.

TALABALARDA IQLIMSHUNOSLIK FANIDAN SAVODXONLIKNI OSHIRISHDA KO'RGAZMALI METODNING AFZALLIKLARI

G.S.Halimova,

BuxDU, Geografiya fanlari falsafa doktori (PhD)

M.S.Muhammadova,

Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Oliy o'quv yurti talabalarida ilmsunoslik fanidan savodxonlikni oshirishda ko'rgazmali metodning afzalliklari, qulayliklari va samaradorligi haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: iqlimshinoslik, ta'lim metodlari, demonstratsiya, illyustratsiya, oylarning o'rtacha harorati, atmosfera yog'inlari, havo massalarining yo'nalish kartalari, atmosfera bosimi kartalari.

Har qanday davlat rivojlanish yo'liga ilm-fanni taraqqiy ettirish, yoshlarning ilm olishlari, dunyo tanishga bo'lgan urinishlarini qo'llab-quvvatlash orqali chiqadi. Yoshlarning ilmiy, bilimli bo'lishga intilishi, ilm-fanni chuqur o'rganishga harakat qilishi mamlakatning intellektual boyligi hisoblanadi. Yaponiya, Koreya kabi mamlakatlar oz fursat ichida aynan intellektual zahirasi tufayli jahondagi eng rivojlangan mamlakatlarga aylangani hech kimga sir emas. Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim sohasida o'tkazilayotgan barcha islohotlar intellektual boyligimizni oshirish, yoshlarni ilm egallashga qiziqtirish, ilmiy tadqiqotlar natijalarini amaliyotga tatbiq etilishini kuchaytirishga qaratilgan [3; 57-64 b.].

Ta'lim sifatini oshirish yo'llaridan ya'na biri Oliy ta'lim muassasasi talabalariga dars berishda ko'rgazmali metodlardan foydalanishdir. Talaba o'zi o'rganayotgan mavzusiga oid ko'rgazmalar bilan hayoliy tasavvur qilib boradi. Ko'rgazmali metodlardan foydalanish metodiga hozirgi rivojlanayotgan dunyoyimizda texnologiyalardan foydalanish ham misol bo'la oladi [2; 25-34 b.].

Adabiyotlar tahliliga ko'ra: Talabalarga ta'lim berishda ko'rgazmali metodlar: 1) namoyish etish metodi; - 2) illyustratsiya metodi.

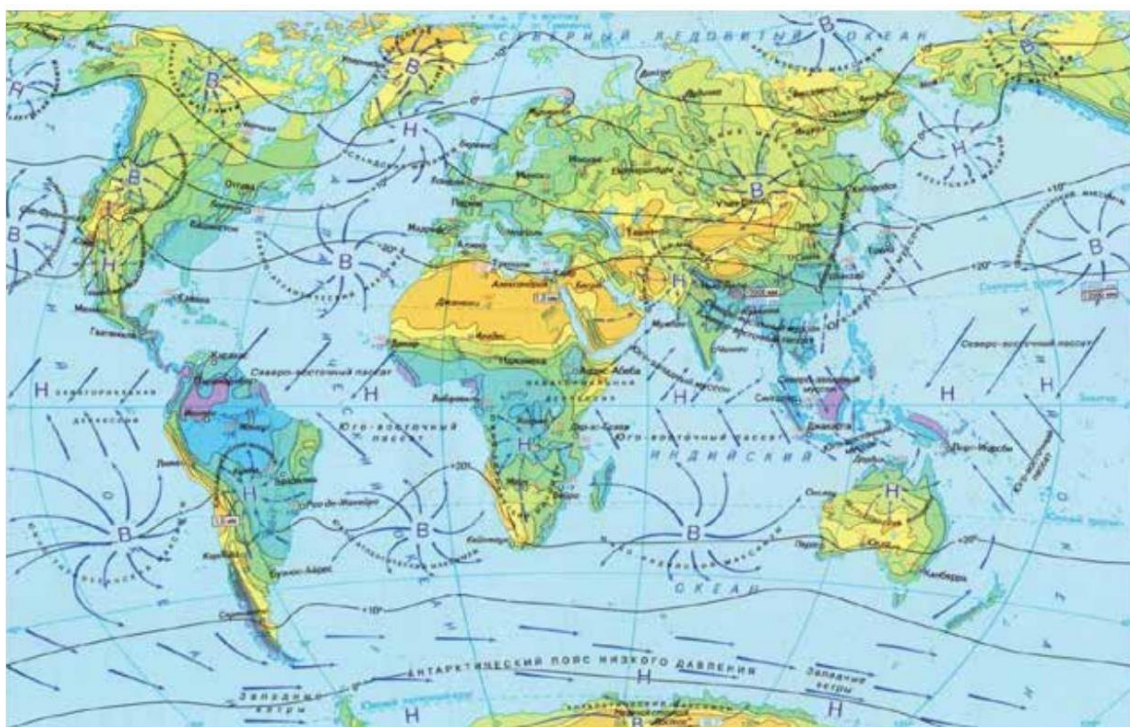
Demonstratsiya va illyustratsiya o'quv ma'lumotlarini aniq usullar orqali bevosita idrok qilish jihatidan muhim ahamiyatga ega. O'rganilayotgan buyum va hodisalarni to'liq va aniq tasavvur etgan taqdiridagina o'quvchilarning olgan bilimlari chuqur va puxta bo'ladi.

1. Ilyustratsiya metodi: - plakat, xarita, doskadagi rasm, olimlarning portretlari, suratlar va boshqalarni ko'rsatishni ko'zda tutadi.
2. Namoyish qilish metodi - asboblari, tajribalar, texnik kurilmalar, turli

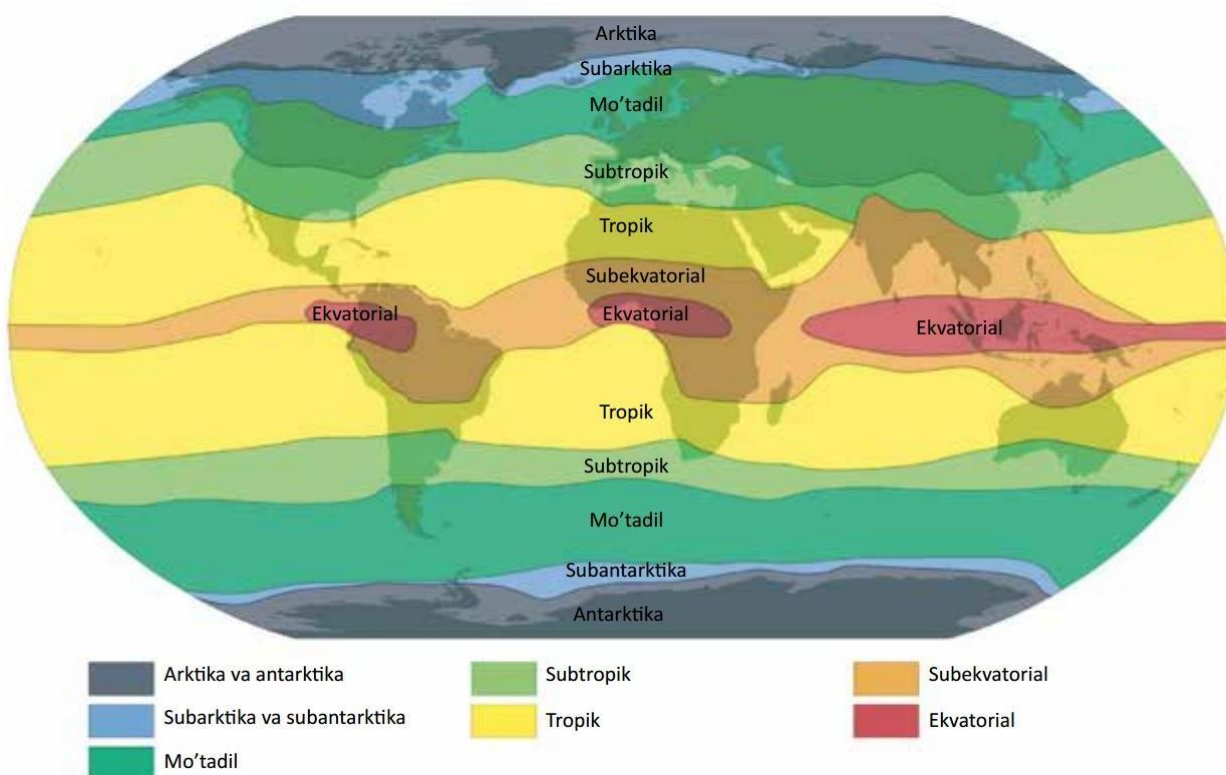
tipdagi preparatlarni namoyish qilish bilan bog'liq. Namoyish qilish metodiga bog'liq kinofilmlar va diafilmlar xam kiradi [1; 115-124 b.].

Ta'limning ko'rgazmali metodlari talabalarning bilim faoliyatida obrazli va mantiqiy, aniq va mavhum, hissiy va aqliy jihatlar nisbatini chuqur tushunishni talab etadi. Respublikamizning barcha oliy ta'lim muassasalarida talim jarayonini sifatli tashkil etish maqsadida moddiy texnik ba'za kun sayin yaxshilanib bormoqda. Jumladan, geografiya ta'lim mutaxassisligi talabalar uchun ko'rgazmali metod alohida ahamiyatga ega. Chunki, har qanday mutaxassislik fani mavzulari kartalar yordamida tushuntirilishi lozim bo'ladi. Shu jumladan iqlimshunoslik fanini o'qitishda dunyo iqlim kartasi, O'rta Osiyo iqlim kartasi, O'zbekiston iqlim kartasi, viloyatlar iqlim kartalaridan foydalanish mavzuni o'zlashtirishda talabalarga katta yordam beradi. O'z navbatida iqlim kartalari mos ravishda oylarning o'rtacha harorati, atmosfera yog'inlari, havo massalarining yo'nalish kartalari, atmosfera bosimi kartalari va yerning iqlim mintaqalari kartasi kabi mavzuli kartalar majmuasidan iborat. Masalan, dunyoning iqlim kartasi talabalarga yer yuzasi tabiatining shakllanishida havo massalari, okean oqimlari va atmosfera bosimining ahamiyati to'g'risida kompleks tasavvurga ega bo'lishadi. Dunyoning eng issiq hududi, eng sovuq mintaqasi qayerligini kartadan ko'rib olish bilan bir qatorda, nima uchun aynan shu yerda mazkur holat yuz bergani haqida aniq tasavvurga ega bo'lishadi (1-rasm).

Hozirgi kunda kartalardan virtual foydalanish imkoniyatlari ham mavjud bo'lib, bunda kartaning axborot berish imkoniyatlari yanada ortadi. Ayniqsa, iqlim kartalarida havo massalarining yo'nalishi va tezligi, bulutlarning harakat tezligi kabi jarayonlarni modellashgan holda talabalarga ko'rsatish mumkin bo'ladi.

1- rasm. Dunyoning iqlim kartasi

2-rasm. Yerning iqlim mintaqalari kartasi, B.P.Alisov bo'yicha

Yerning iqlim mintaqalari yer yuzasida nafaqat tabiatning turli-tuman bo'lishiga, balki insonlarning ijtimoiy turmush tarsi xilma-xil bo'lishiga ham sabab bo'ladi. Yerning iqlim mintaqalari kartasini to'g'ri anglash orqali butun jahon

xo'jaligini to'g'ri tashkil qilish uchun asos bo'la oladigan takliflarni berish mumkin bo'ladi.

Xulosa o'rnida qayd etish lozimki, ko'rgazmali metod har qanday fanni va mavzuni o'zlashtirishda hamda talabalarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda alohida ahamiyatga egadir.

Adabiyotlar:

1. Avazboev A.I., Ismadiyarov Y.U. Kasbiy pedagogika. - Toshkent: Cho'lpon, 2014yil.
2. Olimov Q.T. Kasb ta'limi uslubiyati. O'quv qo'llanma. – T.:2006.
3. Ibragimov X., Abdullaeva Sh. Pedagogika nazariyasi. - T., 2008 yil.

JONDOR TUMANI QISHLOQLARI VA ULARNI KO'KALAMZORLASHTIRILISHINING GEOGRAFIK XUSUSIYATLARI

X.R.Toshov

BuxDU, Ekologiya va geografiya kafedrasi dotsenti

D.J.Qo'chqorova

Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) mutaxassisligi magistranti

Jondor tumani Buxoro viloyatida joylashgan yirik iqtisodiy-ijtimoiy imkoniyatlarga ega ma'muriy hududlardan biri. U 1935-yil 17-yanvarda tashkil etilgan va o'tgan davrlar mobaynida ma'muriy chegarasi bir necha marta o'zgartirilgan va qayta tashkil etilgan. Masalan, tuman hududi 1962-yil 24 - dekabrda boshlab, Buxoro va Romitan tumanlari tarkibiga kiritilgan. 1967-yil 9-yanvarda esa qayta tashkil etilgan. Jondor tumani viloyatning 5 ta (Buxoro, Romitan, Olot, Qorako'l, Peshku) tumanlari bilan chegaradosh.